

**Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministro Gabrieliaus Landsbergio pranešimas
Lietuvos Respublikos diplomatinėms atstovyboms, atstovyboms prie tarptautinių organizacijų ir
konsulinių įstaigų vadovų
metiniame susitikime**

2023-11-07, Vilnius

Mieli kolegos,

Prieš metus susitikome dramatiškų įvykių fone, Rusijai pradėjus brutalų karą prieš Ukrainą, bet ir beprecedenčio Vakarų susitelkimo akimirka. Jau anksčiau, prisimenant Ryanair lėktuvo užgrobimą, hibridinės migracijos puolimą ir Kinijos ekonominio spaudimo kampaniją, atrodė jog viena krizė veja kitą, ir kiekviena jų atrodė kaip naujas, bauginantis, precedento neturintis išmėginimas, už kurį didesnę tuo metu buvo sunku įsivaizduoti. Ir kuris čia pat nublankdavo iš paskos ateinančios naujos krizės akivaizdoje.

Šiandien gyvename daugelio paralelinių krizių laikotarpiu. Karas Ukrainoje, smurtas Artimuosiuose Rytuose, įtampos Pietų Kaukaze ar Indijos ir Ramiojo vandenynų regione. Kartu – globalūs iššūkiai: klimato kaita, maisto saugumas, migracija. Pasaulis – polikrizėje.

Krizės kyla skirtinguose regionuose, dėl skirtingų priežasčių, sukeltos skirtingų aktorių. Bet teigti, kad jos nesusijusios, negalime.

Visos jos naudingos tiems, kas suinteresuoti chaosu, įprastinės taisyklėmis grįstos tvarkos saardymu.

Visos jos reikalauja papildomo taisyklėmis grindžiama tvarka suinteresuotų šalių ir aljansų dėmesio.

Pasauliui vis labiau kaistant, tarptautinei sistemai aižėjant vis didesniame skaičiuje taškų, ne vienam kyla klausimas, ar išblaškę dėmesį į daugelį frontų, pajėgsime juos visus suvaldyti. Kiek karų galime efektyviai kariauti? Ar galime būti priversti rinktis? Jei taip, kuriuos? Tokios diskusijos jau vyksta tarp mūsų strateginių partnerių politikų, jos randa atgarsį ir Vakarų visuomenėse.

Šių svarstymų rezultatas turės tiesioginį poveikį mūsų interesams, gal net mūsų išlikimui, nes puikiai suprantame, kad gyvenant susietų konfliktų laikotarpiu, **silpnumo parodymas vienoje krizėje sukelia grandininę reakciją kitame pasaulio taške.**

Lietuvą jau beveik 20 metų saugo NATO sutarties 5 straipsnis. Jo apsauga įgauna vis konkretesnę formą – nuo Vilniaus viršūnių susitikime patvirtintų gynybos planų iki augančio mūsų šalyje dislokuotų sąjungininkų skaičiaus ir Vokietijos apsisprendimo čia būti nuolat.

Taip pat esame įsitvirtinę ES, nedvejojame mūsų vieta Europos integracijos branduolyje, o kartu suprantame gyvybinį poreikį plėsti saugumo ir stabilumo erdvę toliau – į Ukrainą, Moldovą, Pietų Kaukazą.

Bet gyvename nestabiliais laikais, kai niekas negali nuspėti, kaip pasisuks įvykiai. Įtempti laikai reikalauja maksimalaus prioritetų išsigrūdinimo, ir lietuviškosios Maslovo piramidės pagrindas išlieka tas pats – mūsų saugumo, gynybiniai interesai.

Tolesnis mūsų valstybės kelias gali būti tęstinė sėkmės istorija, kai ir toliau išliksime transatlantinio saugumo garantijų sukurtoje stabilumo zonoje, nuosekliai investuosime į gynybą, sulauksime gausnio sąjungininkų buvimo, stiprės ir diversifikuosis mūsų ekonomika, mažės priklausomybės ir taip tapsime atsparūs imperialistų ir uzurpatorių ketinimams.

Bet galimi ir blogesni scenarijai, kurie gali išmušti iš po kojų pagrindą, kuriuo iki šiol rėmėmės. Neigiamas posūkis Rusijos kare prieš Ukrainą, pokyčių už Atlanto poveikis euroatlantinio saugumo architektūrai, stambaus masto krizė Indijos-Ramiojo vandenyno regione, konflikto išsiplėtimas Artimuosiuose Rytuose. Šiandien visi šie scenarijai nebeatrodo nerealiūs, veikia priešingai.

Dėl mūsų dydžio ir geografijos **negalime sau leisti prabangos ruoštis geriausiam scenarijui**. Diplomacija – pirmoji gynybos linija, todėl mūsų pareigos dalis yra būti šiek tiek paranojiškiems, tikėtis geriausio, bet būti pasiruošusiems blogiausiam.

Artėjantys metai nebus lengvesni, juolab juos įtakos rinkimų ciklai ne vien ES institucijose bei JAV, bet ir Lietuvoje.

Tad į ką turime susitelkti?

Ukraina. Kažkada, kai istorikai žvelgs atgal į šį laikmetį, Rusijos agresija ir Vakarų reakcija į ją gali būti tas kertinis įvykis, nulėmęs tolesnę globalių įvykių eigą dešimtmečiams į priekį. Vis dėlto, kol kas dar ne metas determinizmui. **Tai dar ne istorija, o mūsų dabartis, kurią turime galimybę ir pareigą įtakoti.**

Matome, kaip Vakarų visuomenėse atsiranda nuovargio ženklai. Kaip vis naujos krizės ir konfliktai pradeda stumti Ukrainą iš politinių prioritetų sąrašo. Negalime tam pasiduoti. Rusijos agresijos Ukrainoje sustabdymas ir galutinė Ukrainos pergalė – pagrindinė žinia, kurią turime kartoti savo sąjungininkams. Su aiškiais argumentais, kodėl ši pergalė svarbi visiems ir kaip ją galime pasiekti.

Resursų Ukrainos pergalei užtikrinti Vakaruose tikrai yra. Trūksta tik noro ar drąsos pripažinti, kad tai ne Rusijos karas prieš Ukrainą, o kova prieš Vakarų pasaulį ir demokratiją, kurią Putinas kovoja kartu su globalaus nestabilumo siekiančiomis bendrininkėmis.

Ukrainos pergalė – egzistencinis klausimas ne tik Lietuvai, bet ir Vakarams, nors kai kas to dar nedrįsta pripažinti. . Todėl **nemažėjanti parama kovojančiai Ukrainai ir jos integracijai į NATO ir ES yra svarbiausias mūsų tikslas ir aukščiausias prioritetas artimiausiu laikotarpiu**. Nepasiekę pergalės Ukrainoje, nesustabdysime ir gaisrų atsiradimo kitur. Mūsų elgesys agresijos akivaizdoje bus rodiklis, pagal kurį priešininkai vertins mūsų žodžių vertę.

Saugumas ir gynyba. Vilniaus NATO viršūnių susitikime priimti svarbūs sprendimai – regioniniai gynybos planai įtvirtino tikslą ginti kiekvieną Aljanso teritorijos centimetrą nuo pirmų agresijos akimirkų. Dabar būtina užtikrinti jų realų įgyvendinimą.

Aktyviomis mūsų ir bendraminčių pastangomis priartinome Ukrainą prie NATO politiškai ir instituciškai, peržengėme nuo Rusijos invazijos pradžios atsiradusį nerašytą tabu dėl Ukrainos narystės NATO, aiškiai įtvirtindami Ukrainos ateities NATO siekiamybę. Tai svarbūs, nors dar tik tarpiniai rezultatai. Mūsų visų tiesioginis darbas – kurti palankias politines sąlygas kaip įmanoma greitesniam Ukrainos pakvietimui į NATO.

Nuo Rusijos invazijos pradžios ES pademonstravo netikėtą lyderystę, konsoliduodama valstybių narių karinę paramą Ukrainai, kas leido kolektyvinei ES beveik susilyginti su JAV teikiama parama. Artimiausiu laiku ES ir šalims narėms gali tekti prisiimti ir dar didesnę dalį atsakomybės. Bendromis pastangomis privalėsime padaryti viską, kad ES lyderių politinė valia remti Ukrainą liktų tvari nepaisant prastėjančių ekonominių sąlygų ar atsirandančių nuovargio ženklų. **Nuovargis kovoje už išlikimą yra lygus išnykimui.**

Sekinantis Rusijos karas prieš Ukrainą ir dabar vykstantis NATO pajėgų generavimo procesas atskleidė ir dramatišką daugumos sąjungininkų karinių pajėgumų stygių. Vienintelė išeitis – europiečiams išsipareigoti reikšmingai didinti išlaidas gynybai, atrasti naujus instrumentus ir mechanizmus gynybos pramonei ir jos apsuksams stiprinti.

Transatlantinė partnerystė išliks esminis mūsų saugumo ramstis, o strateginės partnerystės su JAV stiprinimas išliks esminiu mūsų diplomatinės tarnybos uždaviniu. Kitų metų pradžioje planuojame pristatyti Lietuvos ir JAV strateginės partnerystės gaires. Nepaisant politinių ciklų diktuojamų pokyčių, turime išlaikyti nuolatinį JAV karių buvimą Lietuvoje ir Baltijos regione. JAV vidaus diskusijų kontekste turime stengtis, kad apie JAV lyderystės svarbą bei Europos pasiryžimą imtis didesnės atsakomybės už savo saugumą išgirstų ne tik Vašingtonas, bet ir likusi JAV dalis.

Indijos ir Ramiojo vandenyno regionas. Nors matome JAV lyderystę Ukrainoje, vienintele norinčia ir galinčia pakeisti dabartinę taisyklėmis grindžiamą tvarką konkurente JAV laiko Kiniją. Aljansai yra tvirti, kai naudingi visiems jų dalyviams, todėl natūralu, kad turime ne vien tikėtis naudoti sau, bet ir atsakyti į klausimą, kuo patys galime būti naudingi.

Lietuvos sėkmingas atsilaukimas Kinijos ekonominiam ir politiniam spaudimui ir JAV pagalba neabejotinai leido mūsų santykiams su JAV įgyti naują pagreitį. Todėl turime užtikrinti, kad mūsų pirmieji nuoseklūs žingsniai Indijos ir Ramiojo vandenynų regione būtų tvarūs ir ilgalaikiai. Patvirtinome Lietuvos Indijos ir Ramiojo vandenynų strategiją, atidarėme ir sustiprinome ambasadas, diversifikavome ekonominius ryšius, o bendros ne visada malonios patirtys mus suartino su regiono valstybėmis. Dabar turime padaryti šį procesą negrįžtamą – per Lietuvos verslo įsitvirtinimą Indijos ir Ramiojo vandenynų šalių rinkose, ryšių užmezgimą su akademija ir ekspertais, aktyvią diplomatiją regione. Daugelis šių procesų jau vyksta ir be valstybės pagalbos, bet mūsų pareiga juos skatinti ir sustiprinti.

Šiaurės ir Baltijos šalis – vertybių bendrumu grįstas formatas, kokių, deja, lieka vis mažiau. Pasikeitęs geopolitinis kontekstas regiono kaimynystėje, Suomijos bei būsima Švedijos narystė NATO skatina dar labiau stiprinti *Nordic-Baltic aštuoneto* balsą tarptautiniuose formatuose. Ne veltui šių metų ambasadorių suvažiavimo svečias – Švedijos užsienio reikalų ministras.

Kitais metais pirmininkaudami *Baltijos ministrų tarybai* tęsime darbus dėl infrastruktūros projektų plėtros, įskaitant pasirengimą elektros tinklų sinchronizacijai 2025 m. pradžioje, išorinės sienos apsaugos, vienodo sankcijų Rusijai ir Baltarusijai taikymo.

Lenkija išgyvena porinkiminį laikotarpį. Vis dėlto, kad mūsų šalių požiūris į svarbiausius klausimus išliks vieningas. Jį lemia ne politinės pažiūros, bet istorijos ir geografijos užkodotas vienodas grėsmių suvokimas. Tad kartu turėsime tęsti darbą telkiant atsaką į Rusijos agresiją Ukrainoje, užtikrinant reikiamą dėmesį NATO rytų flango apginamumui ir galutinai įtvirtinant mūsų energetinę nepriklausomybę.

Vokietijos istorinis sprendimas dėl nuolatinio sunkiosios brigados dislokavimo Lietuvoje taps ne tik esminiu pokyčiu didinant mūsų saugumą, bet ir galimybe pasiekti naują partnerystės su Vokietija kokybinį lygį. Turime išnaudoti šią galimybę ekonomikoje, plėsdami transporto jungtis, bendradarbiavimą švietime, ieškodami naujų nišų ir užsienio politikoje.

Paskutiniaisiais metais Lietuvos strateginė partnerystė su **Prancūzija** virsta kūnu ir įgyja pagreitį – kitais metais vyks Lietuvos sezonas Prancūzijoje, siekiame dar aktyvesnio bendradarbiavimo gynybos srityje – Prancūzijos vaidmens užtikrinant NATO rotacinį oro gynybos modelį.

Turime įkvėpti **Europos Sąjungą** plėtrai. Įtikinti, kad kaip ir prieš du dešimtmečius, reikia vadovautis ne baimėmis, bet išnaudoti plėtros atveriamas strategines galimybes. Tuometinė plėtra į Rytus – sėkmės istorija, kurią galime pakartoti. Alternatyvus scenarijus pavojingas – karo nuniokota Ukraina, likusi viena, o geopolitine bandžiusi tapti Europa – praleidusi didžiausią geopolitinę galimybę. Siekiame sprendimo dėl derybų pradžios su Ukraina ir Moldova dar šiais metais. Žinoma, ES plėtrai pasirengti turime ir mes patys, tad analizuojame ES plėtros poveikį Lietuvai, kažkada turėsime sugrįžti ir prie institucinių klausimų.

Rytų partnerystė, tikėtina, išgyvens transformaciją. Esminis jos tikslas – Rytų partnerių integracija į ES – dar nepasiektas, tad anksti skelbti politikos pabaigą. Ji išlieka aktuali plėtros procesams skatinti, Pietų Kaukazo šalims išlaikyti arčiau ES (tuo pačiu ir arčiau Ukrainos). Kartu tai platforma, į kurią kada nors, virsmui įvykus, tikime, sugrįš Baltarusija. **Moldovoje** kritiškai svarbu išlaikyti šalies kryptį artėjančių rinkimų kontekste. **Sakartvelo** atveju lengvų sprendimų nėra, tačiau nesuteikdami ES kandidatės statuso, dar labiau rizikuotume. **Armėnija** sudėtingoje padėtyje žengia žingsnius link mūsų. Šiandien nežinome, ar šitiek laiko judėjusi kita kryptimi, šalis atras jėgų atlaikyti beprecedentį Maskvos spaudimą. Tačiau tai ir išbandymas Europai, ar prasivėrus galimybių langui ji geba elgtis geopolitiškai, ar turi ambiciją ne vien deklaracijomis ginti demokratiją ir Pietų Kaukazo kryptį Vakarų link.

Taisyklėmis grindžiama pasaulio tvarka. Rusija ir Kinija deda vis daugiau pastangų, kad jų alternatyvi ne teisės, bet galios viršenybe grindžiama pasaulio tvarka atsispindėtų tarptautinių organizacijų darbotvarkėse, siekia silpninti joms nepalankius ir kurti alternatyvius „daugiašališkumo“ formatus. Rusijos ir Baltarusijos izoliacija tarptautinėse organizacijose vis dar per menka, o kartais net iš mums artimų šalių girdime pageidavimus grįžti prie ankstesnio įprasto sugyvenimo. Turime pabrėžti, kad grįžimas prie „business as usual“ santykiuose su Rusija/Baltarusija yra kelias į taisyklėmis grįsto pasaulio žlugdymą, o ne stiprinimą. Taisyklės veikia tiek, kiek veikia atsakomybė už jų sulaužymą.

Mažesnės valstybės suinteresuotos daugiašališkumo išsaugojimu. Bet **kad daugiašališkumas mus apsaugotų, jis turi būti veiksmingas, o ne kuriantis tuščias viltis.** Negalime susitaikyti su tolesne saugumo architektūros atrofija. Neužtenka dėl to gailėtis ar protestuoti – turime stengtis tai keisti ir čia tikiuosi jūsų aktyvumo. Kad ir kaip patogu būtų likti komforto zonoje, turime siūlyti sprendimus, kurie šiandien gal ir meta iššūkį nusistovėjusiam konsensui, verčia mus išsiskirti iš minios, bet vadina daiktus savais vardais.

Ypatingą susirūpinimą kelia situacija ESBO, kuri beveik paralyžiuota Rusijos veiksnių ir artėja link absoliutaus neveiksmingumo. Kitais metais pirmininkausime Europos Tarybos Ministrų Komitetui ir veiksmingas šios organizacijos indėlis remiant Ukrainą bus mūsų programos šerdis.

Po kiekvieno didelio sukrėtimo daugiašališkumas patiria esmines reformas, todėl turime dalyvauti diskusijoje, kokioje Europoje gyvensime po karo. Po Antrojo pasaulinio karo sukurta saugumo

architektūra patiria egzistencinius iššūkius, nes valstybė, kuriai buvo patikėta ypatinga atsakomybė už tarptautinę taiką ir saugumą, yra suinteresuota ne taika, bet savo imperinių planų įgyvendinimu. Turime galvoti apie naują saugumo architektūrą „nuo Rusijos“ ir ilgalaikę Rusijos sulaikymo strategiją.

Demokratijos jėgų stiprinimas. Demokratija pasaulyje susiduria su egzistencinėmis problemomis. Augančios nedemokratinės jėgos stengiasi maksimaliai kompromituoti ilgai veikusias žaidimo taisykles, siekia padaryti tas taisykles užtikrinusias institucijas neveiksniomis. Lietuva turi demokratinę jėgų užuovėjos vardą. Šiandienos „juoda-balta“ naratyvų pasaulyje tolesnė parama Baltarusijos ir Rusijos demokratinėms jėgoms yra nors nelengva, bet svarbi misija, kurią privalome tęsti, kaip savo įnašą į kitokios Baltarusijos ir kitokios Rusijos viltį.

Kaip žinoti, kad Lietuvos diplomatinė tarnyba pasirengusi šiems ateities iššūkiams?

Didžioji diplomatų dalis šią tarnybą pasirenka visam gyvenimo karjeros keliui. Tarnyboje mus išlaiko darbo prasmės ir reikšmingumo suvokimas. Kasdieniame darbe esame įpratę savo pastangas nukreipti į išorę – nuo sąjungininkų ir bendraminčių telkimo iki mums svarbių vertybių gynimo.

Bet gebėjimai dirbti su mūsų partneriais ar duoti atkirtį priešininkams yra tik pusė sėkmės. Kad žodžiai „motyvacija“, „sutelktumas“ netaptų tik skambiais, madingais žodžiais, būtina vadovų dėmesį nukreipti ir į vidų. O kiekvienas čia esantis esate vadovas, pavyzdys, formuojantis ateities diplomatų kartas.

Turime paklausti savęs, ar aš pats, mano komanda esame tame pačiame laikmetyje, tose pačiose vertybinėse nuostatose, kaip valstybė ir visuomenė, kuriai atstovauju? Ryšio išlaikymas diplomatams kritiškai svarbus. Išlaikyti ryšį su sostine, valstybės prioritetais neabejotinai yra viena svarbiausių diplomato užduočių, tačiau ne mažiau svarbu – jausti laikmečio, kuriame gyvename pulsą ir sukurti, išlaikyti ir puoselėti ryšį su kiekvienu jūsų komandos bendražygiu.

Kad ir kaip būtų gaila, mūsų artimiausios aplinkos kolegas dažnai įvertiname, pastebime krizių metu, kai atsiranda tas geras jausmas - „nepavedė“, padarė daugiau, nei pats, kaip vadovas, galėjote pagalvoti ar tikėtis. Tačiau nebūtina laukti krizės, kad pasakytum kolegai „ačiū“.

Į ateities Lietuvos diplomatinę tarnybą investavome daug – ne tik per įstatymų pokyčius ir ženklias finansines injekcijas, bet – kas ne mažiau svarbiau – per vertybinius susitarimus, kokia ji turi būti. Ir kiekvienas, esantis čia, esate ne tik Lietuvos, bet ir kiekvieno jums pavaldaus žmogaus ambasadorius.

Kolegos,

baigdamas norėčiau padėkoti jums, o kartu ir visiems dirbantiems diplomatinėje tarnyboje už dar vienus pilnus iššūkių metus. Ačiū, kad siekiate Lietuvos labai daugiau, net jei tenka plaukti prieš srovę. Kad rizikuojate dėl Lietuvos piliečių saugumo pavojingiausiose pasaulio vietose. Kad nebijote pralaužti ledus ir nutraukti spengiančią tylą, kai reikia ginti Lietuvos interesą. Ačiū, kad nepaisant audrų išlaikote aiškią vertybinio kompasą kryptį.